

Archeologienota met uitgesteld onderzoek Dilsen-Stokkem (Elen), Kromstraat 1-3

Programma van Maatregelen
2017L240

Historisch en Archeologisch Advies, Studies en Toegepast onderzoek

Rik van de Konijnenburg
Grauwe Torenwal 6/00/1
B-3960 Bree (BE)
Mob. 0496 209 018
e-mail: rik@konijnenburg.com

Haast-rapport 2018-01/ wettelijk depot: D/2018/12654/01

Verwijzing: VAN DE KONIJNENBURG, R., (2018), Dilsen-Stokkem (Elen), Kromstraat 1-3, verslag van de resultaten van het archeologisch bureauonderzoek, Haast-rapport 2018-01, D/2018/12654/01

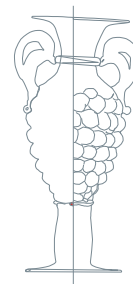
Foto's: HAAST – Rik vd Konijnenburg (tenzij anders vermeld)

Tekeningen: HAAST (tenzij anders vermeld)

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze ook, zonder voorafgaandelijke schriftelijke toestemming van de uitgever.

Wettelijk depot: D/2018/12654/01

Copyright reserved. No part of this publication may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means without the permission from the publisher.

COVERFOTO: Opname van het projectgebied van 09/2017 © google earth

INHOUD

Programma van maatregelen uitgesteld vooronderzoek	
1. Administratieve gegevens	3
2. Aanleiding van het vooronderzoek	5
3. Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem	6
4. Gemotiveerd advies	8
5. Bibliografie	11

Programma van maatregelen uitgesteld vooronderzoek

1. Administratieve gegevens

Projectcode		2017L240
Actoren		Rik van de Konijnenburg OE/ERK/Archeoloog/2015/00041
Locatie	Provincie	Limburg
	Gemeente	Dilsen-Stokkem
	Deelgemeente	Elen
	Site	Kromstraat 1-3
Kadastrale gegevens		Dilsen-Stokkem, afd 3 (Elen), Sectie B percelen 1319k, 1317h, 1317k, 1316e, 1318n, 1330r, 1330s.
Oppervlakte onderzoeksgebied		3095,78 m ²
Kadastraal percelenplan		Fig. 1
Topografische kaart		Fig. 2
Begindatum onderzoek		02/01/2018
Einddatum onderzoek		05/01/2018
Relevante termen thesauri OE		bureauonderzoek

Bounding Box:

Nr	X	Y
1	247436.140	196148.677
2	247390.486	196159.419
3	247364.946	196119.713
4	247417.220	196090.807

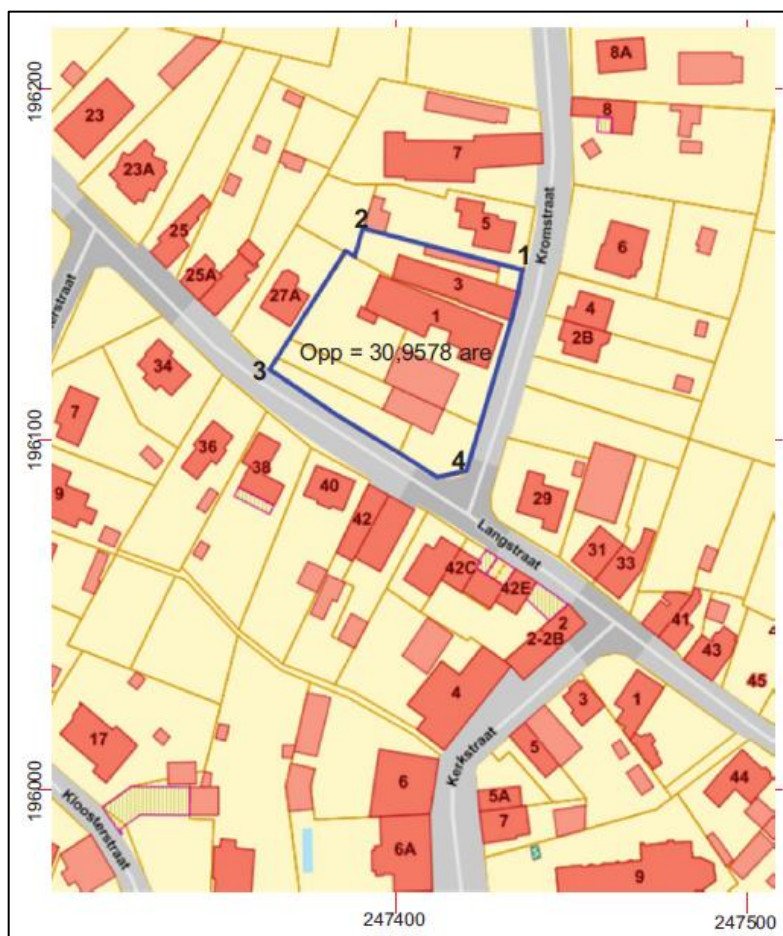

Fig. 1: Bounding Box

Kadastrale ligging: Het projectgebied is gekadastrerd als Dilsen-Stokkem, afd 3 (Elen), Sectie B percelen 1319k, 1317h, 1317k, 1316e, 1318n, 1330r, 1330s. De totale oppervlakte zoals aangegeven in cadgis viewer bedraagt 3095,78 m².

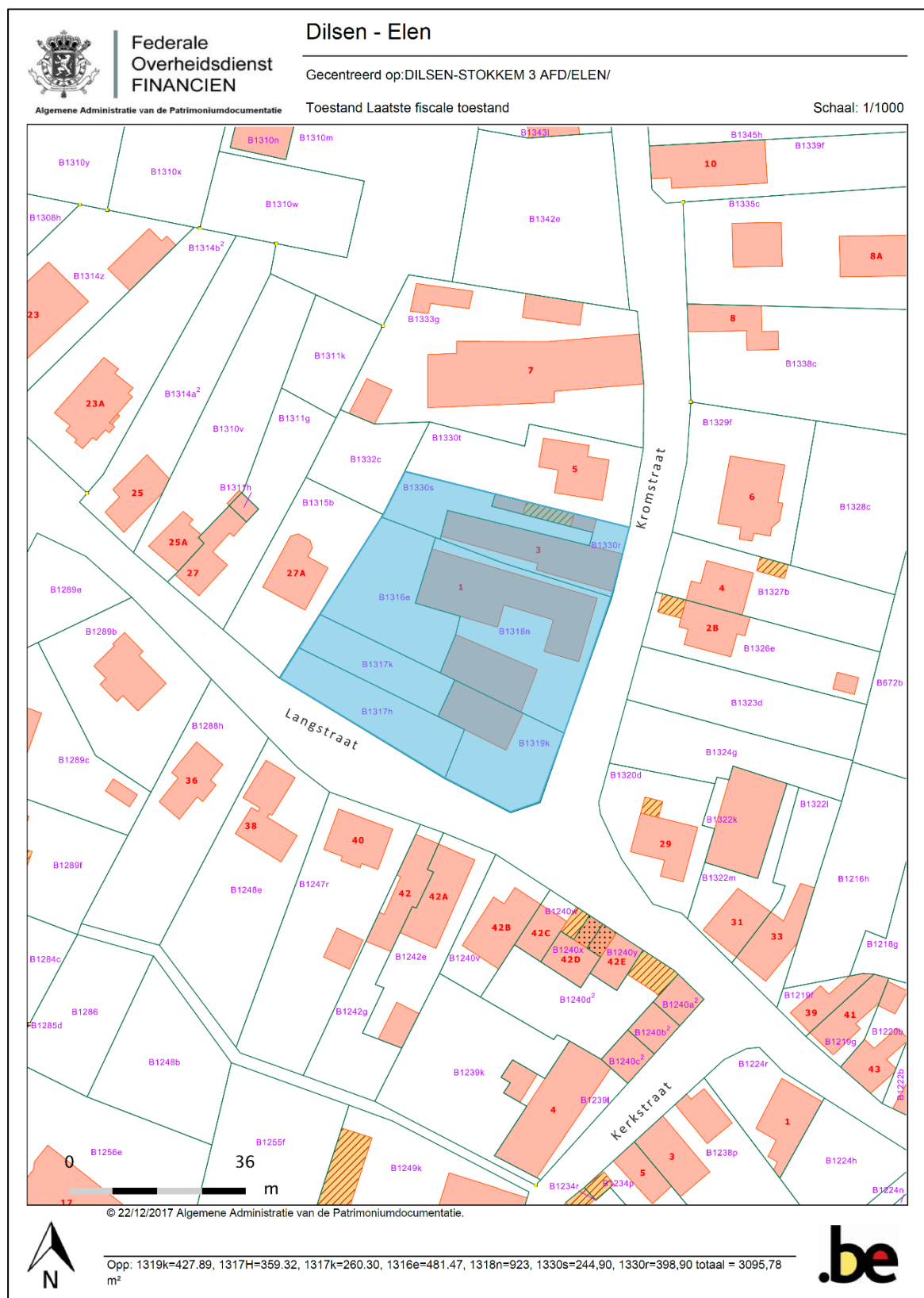

Fig. 2: Situering van het onderzoeksgebied op het kadasterplan, situatie 01/01/2017 (cadgis viewer grand public)

2. Aanleiding van het vooronderzoek

Op het terrein bevinden zich 6 gebouwen die allemaal gesloopt gaan worden en uitgebroken tot in de funderingen samen met alle aangebrachte verhardingen. Bij de gebouwen hoort één woonhuis, de andere gebouwen zijn schuren en opslagplaatsen. Aanvankelijk bevondt zich op het terrein nog een zevende gebouwtje, maar dat werd eerder al gesloopt. De te slopen gebouwen nemen een gezamenlijke oppervlakte in van 1075 m², zijnde 34,72% van de totale terreinoppervlakte. In die oppervlakte zijn de bestaande verhardingen zoals aanwezig op de binnenkoer en naar de grote stal aan de zuidzijde niet meegerekend. Indien de verhardingen worden meegeteld dan is ongeveer 45% van het terrein verhard.

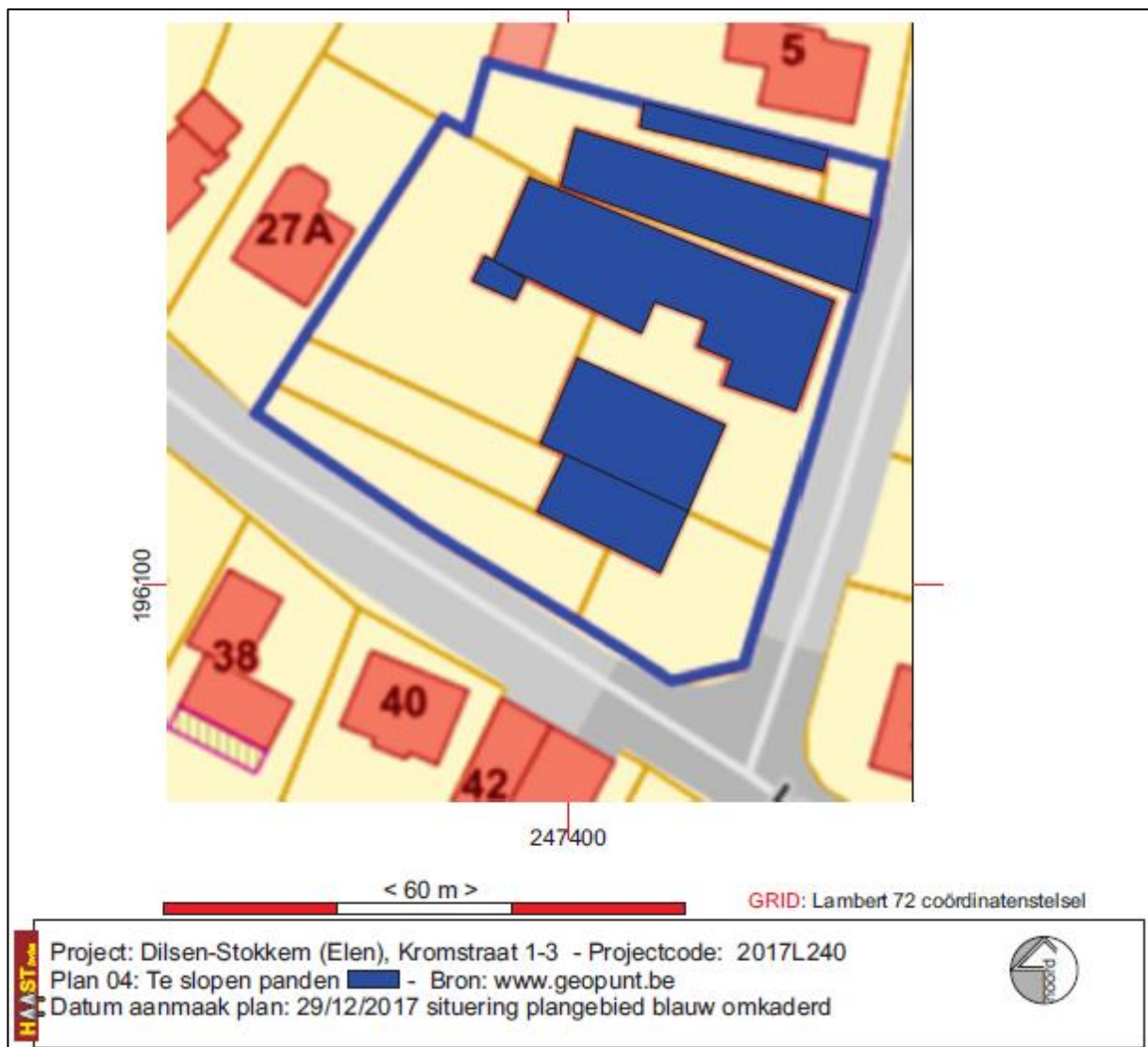

Fig. 3: Te slopen panden © geopunt.be

Fig. 4: Overzicht van de bestaande, te slopen en op te breken toestand.

3. Resultaten van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem

De Ferriskaart situeert het projectgebied in een landbouwgebied aan de rand van de dorpskern van Elen (deelgemeente Dilsen-Stokkem). Binnen het projectgebied vindt een opeenvolging van bouwwerken plaats. Aanvankelijk zou enkel in de zuidoostelijke hoek een boerderijtje gestaan hebben, later komt er in de noordoostelijke hoek een boerderijcomplex bij dat later lijkt opgesplitst te zijn in twee verschillende boerderijen. Na 1950 wordt het boerderij complex binnen het projectgebied stelselmatig uitgebreid met stallen en bijgebouwen en worden ook enkele gebouwen afgebroken; het gebouw dat al lijkt voor te komen op de Ferriskaart, zeker het gebouw dat ingetekend staat op de Atlas der Buurtwegen en later nog een bijgebouwtje in de westelijke helft van het terrein. Voortgaand eop de conclusies van archeologienota 5016 van Archeopro zou er geen verwachting zijn naar sites uit de jagers-verzamelaars periode (mesolithicum), en een eerder lage verwachting naar sporen uit latere perioden: *de kans (is) zeer reëel dat grote delen van het bewaarde natuurlijk bodemprofiel reeds in grote delen van het plangebied volledig verstoord werd*, met betrekking tot het projectgebied Kromstraat 1-3 moet dit aangevuld met omwille van de bouw- en sloopactiviteiten binnen het projectgebied. Ook de aanleg van verhardingen zoals te zien op de luchtfoto uit 2005-2007 en de waarschijnlijk bodemverstorende activiteiten te zien op de luchtfoto uit 2017 laten uitschijnen dat de archeologische verwachting eerder laag mag ingeschat worden.

Het landschap maakte oorspronkelijk deel uit van het brede stroomgebied van een meanderende Maas. De Maas is een typische regenrivier met een breed overstromingsgebied en in het landschap nog steeds herkenbare oude maasarmen. Deze maasarmen worden door beken en riviertjes die ontspringen op het ten westen gelegen plateau

“gebruikt” worden als stroomgebied waardoor de beken en riviertjes een overwegend zuidwest – noordoostelijke stroomrichting hebben.

Het huidige reliëf is grotendeels het resultaat van afzettingen tijdens het Quartair, met als basis de diepe uitschuring van de brede Maasvallei in de oudste Maasterrassen tijdens het Mindel-Riss interglaciaal (238.000 tot 300.000 jaar geleden). In deze Maasvallei worden vervolgens jongere grindpakketten afgezet en tussentijds weer ingesneden ter vorming van een terraslandschap. Het geheel is bedekt met een dunne laag (lemige) dekzanden (1 a 2m dik) die ouder zijn dan ca. 12.000 jaar BC (ca. 14.000 BP). Posterieur aan deze afzettingen zijn er nog lokale evoluties met soms de vorming van duinen (vb. ten zuidwesten van het onderzoeksgebied). Het bovenste deel van het Terras van Geistingen, afgezet tijdens het Tardiglaciaal (14.000 - 10.000 BP) is in het geheel hoger gelegen dan de alluviale vlakte.

De volledige alluviale vlakte is afgezet tijdens het Holoceen (vanaf ca. 11.000 jaar geleden) en wordt gekenmerkt door een groot aantal verlaten stroomgeulen met typische landschapkenmerken. De huidige Kogbeek ten zuidoosten van het projectgebied gelegen en de Smaalbendenbeek stromen in dergelijke oude Maasmeanders.

Naar datering van de afzettingen in de meander waarin de Kogbeek stroomt betekent dit dat vanaf het Holoceen, 11.000 BP, er regelmatig alluviale afzettingen hebben plaatsgevonden die meer dan waarschijnlijk samenhangen met de overstromingen van de Maas die een typische regenrivier is.

In de middeleeuwen ontstond rond 1100 AD het dorp Elen met rond de dorpskern een aantal boerderijen waarvan de boerderij aangeduid op de Ferrariskaart en vermoedelijk binnen het projectgebied gelegen, er één was. Meer noordwaarts ontwikkelde zich pas in de 19de eeuw en vooral na WOII enkele wijken hetgeen het gebied rondom het projectgebied een eerder stedelijk uitzicht geeft.

De evolutie van het gebruik van het terrein werd eerder al weergegeven op fig. 18. Op het terrein werd redelijk intensief gebouwd en verbouwd, verhardingen aangebracht, en gebouwtjes gesloopt.

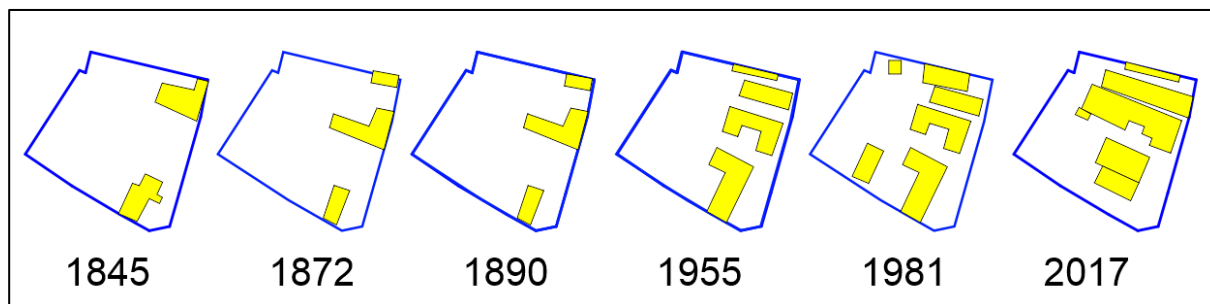

Fig. 5: Schematische voorstelling van de evolutie van het gebouwenbestand binnen het projectgebied.

Mocht er nog bodemarchief aanwezig zijn dan zullen de sloopwerken definitief vernietigend zijn voor eventueel archeologische sporen/relicten.

Verstoorde zones:

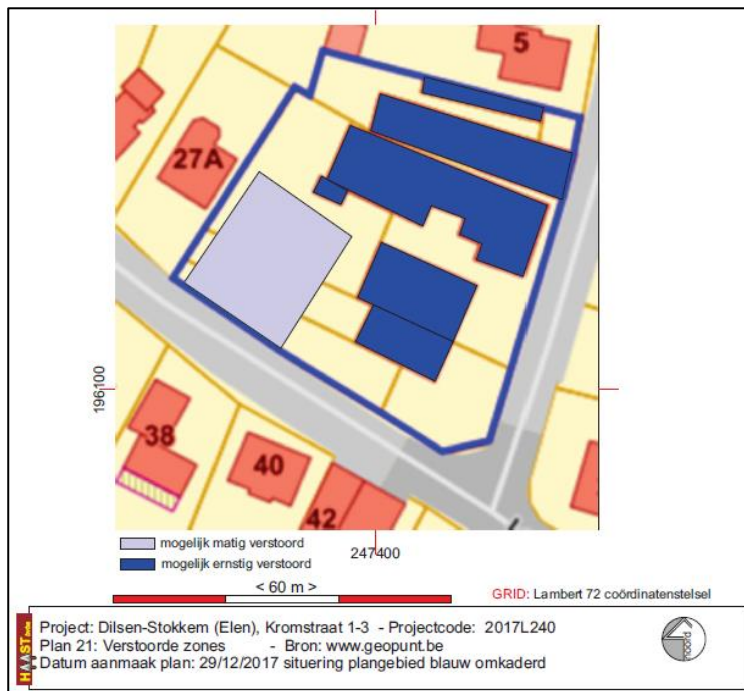

Fig. 6: Verstoorde zones binnen het projectgebied. Mogelijke ernstig verstoorde zones zijn in blauw aangeduid (de gebouwen), mogelijk matig verstoorte zone is blauwgrijs aangeduid (afgebakend op basis van de luchtfoto uit 2017).

4. Gemotiveerd advies: te nemen maatregelen

Ondanks voorgaande waaruit blijkt dat de archeologische verwachting om verschillende redenen laag moet ingeschat worden, zal via het programma van maatregelen toch aanbevolen worden de afbraak van de bestaande gebouwen te laten opvolgen door een archeoloog. De nabijheid van CAI-locatie 700274, vlakgraven, en de conclusies uit archeologienota 5016 geven indicaties voor de mogelijke aanwezigheid van archeologische sporen. Na de sloop van de bestaande gebouwen dient een proefsleuvenonderzoek te worden uitgevoerd om definitief uitsluitsel te kunnen geven over de archeologische waarde van het projectgebied in relatie tot de ontwikkeling van de dorpskern van Elen, en mogelijke associaties met betrekking tot CAI-locatie 700274 of mogelijk nieuwe vondsten.

Randvoorwaarden

De archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van een geplande omgevingsvergunningsaanvraag tot slopen van alle bestaande gebouwen binnen het projectgebied. Alvorens eventueel verder archeologisch onderzoek kan plaatsvinden dienen de bestaande gebouwen gesloopt te worden tot op maaiveld niveau. Het verwijderen van vloeren, funderingen en kelders dient te gebeuren onder toezicht van een archeoloog teneinde te voorkomen dat waardevolle archeologische sporen verloren zouden gaan. Na het slopen van de gebouwen dient een projectgebiedomvattend proefsleuvenonderzoek te worden uitgevoerd.

Het proefsleuvenonderzoek

Het proefsleuvenonderzoek met ingreep in de bodem dient te worden uitgevoerd als een standaard proefsleuvenonderzoek met ononderbroken 2 m brede parallelle proefsleuven noordwest – zuidoost georiënteerd op het terrein. 2 m brede proefsleuven geven het beste resultaat om de verstoringen vast te stellen, af te bakenen en te determineren.

Door ze in te planten op een onderlinge afstand van 15 m wordt meteen gebiedsdekkend gewerkt en kan gemakkelijk 10% van het terrein onderzocht worden zoals bepaald in de Code van goede Praktijk. Aanvullend, om minimaal 12,50% van het terrein te onderzoeken, worden kijkvensters of volgvensters aangelegd indien sporen aangetroffen worden. De kijk- en/of volgvensters worden aangelegd om een beter inzicht te krijgen in de onderlinge samenhang van sporen, indien er aangetroffen worden, om een duidelijke afbakening te kunnen maken voor een eventueel vervolgonderzoek indien toch waardevolle sporen zouden aangetroffen worden of om de schijnbare afwezigheid van sporen te verifiëren.

Vraagstelling en Onderzoeksdoelen

Onderzoeksstrategie, onderzoeksmethode & technieken

Onderzoeksmethode: proefsleuvenonderzoek

Het doel van een proefsleuvenonderzoek is het evalueren van de archeologische waarde op het gehele terrein door een beperkt maar statistisch representatief deel van dat terrein op te graven. Dit gebeurt door middel van een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed.

Om een dekkingspercentage te bereiken van ongeveer 10% wordt aangeraden te werken met proefsleuven van 2 meter breed met een maximale tussenafstand van maximaal 15 meter. Kijkvensters dienen steeds aangelegd te worden, ook als er geen sporen worden aangetroffen en dienen dan om de schijnbare afwezigheid van de sporen te verifiëren. De zijden van de kijkvensters meten maximaal de afstand tussen twee sleuven. Met de kijkvensters of dwarssleuven kan een dekkingspercentage van 12,5% bereikt worden, wat wenselijk is voor degelijke uitspraken over het geheel van het terrein. Indien hiervan wordt afgeweken, wordt dit eveneens beargumenteerd.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek dient de nodige aandacht te gaan naar de bodemopbouw in het plangebied. Tevens dient het aangelegde vlak alsook de storthopen met een metaaldetector op signalen gecontroleerd te worden.

De volgende onderzoeksvragen moeten met dit onderzoek minimaal beantwoord worden:

- Welke zijn de waargenomen horizonten, beschrijving + duiding?
- Waardoor kan het ontbreken van een horizont verklaard worden?
- Zijn er tekenen van erosie?
- In hoeverre is de bodemopbouw intact?
- Is er sprake van een of meerdere begraven bodems?
- Zijn er sporen aanwezig? Zo ja, geef een beknopte omschrijving.
- Zijn de sporen natuurlijk of antropogeen?
- Hoe is de bewaringstoestand van de sporen ?
- Maken de sporen deel uit van een of meerdere structuren?
- Behoren de sporen tot een of meerdere periodes?
- Kan op basis van het sporenbestand in de proefsleuven een uitspraak worden gedaan over de aard en omvang van occupatie?
- Zijn er indicaties (greppels, grachten, lineaire paalzettingen, ...) die kunnen wijzen op een inrichting van een erf/nederzetting?
- Zijn er indicaties voor de aanwezigheid van funeraire contexten ? Zo ja;
 - Hoeveel niveaus zijn er te onderscheiden?
 - Wat is de omvang?
 - Komen er oversnijdingen voor?

■ Wat is het, geschatte, aantal individuen?

- Kunnen de sporen gelinkt worden aan nabijgelegen archeologisch vindplaatsen?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de archeologische sporen?
- Wat is de relatie tussen de bodem en de landschappelijke context (landschap algemeen, geomorfologie,...)?
- Is er een bodemkundige verklaring voor de partiele afwezigheid van archeologische sporen? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?
- Kunnen archeologische vindplaatsen in tijd, ruimte en functie afgebakend worden (incl. de argumentatie)?
- Wat is de vastgestelde en verwachte bewaringstoestand van elke archeologische vindplaats?
- Wat is de waarde van elke vastgestelde archeologische vindplaats?
- Wat is de potentiële impact van de geplande ruimtelijke ontwikkeling op de waardevolle archeologische vindplaatsen?
- Voor waardevolle archeologische vindplaatsen die bedreigd worden door de geplande ruimtelijke ontwikkeling en die niet in situ bewaard kunnen blijven:
 - Wat is de ruimtelijke afbakening (in drie dimensies) van de zones voor vervolgonderzoek?
 - Welke aspecten verdienen bijzondere aandacht, zowel vanuit methodologie als aanpak voor het vervolgonderzoek?
- Welke vraagstellingen zijn voor vervolgonderzoek relevant?
- Zijn er voor de beantwoording van deze vraagstellingen natuurwetenschappelijke onderzoeken nodig? Zo ja, welke type staalnames zijn hiervoor noodzakelijk en in welke hoeveelheid?

Het onderzoeksdoel is bereikt wanneer op basis van het vooronderzoek met ingreep in de bodem een voldoende gefundeerde uitspraak kan worden gedaan over de aard, omvang en behoudenswaardigheid van de archeologische waarden in het plangebied en wanneer een eenduidig advies kan worden gegeven voor vrijgave van het terrein, een opgraving of behoud in situ. Om te bepalen of het onderzoeksdoel is bereikt, gebruikt de erkende archeoloog de volgende criteria:

Oppervlaktecriterium

Aangezien het principe van het voorgestelde proefsleuvenonderzoek gebaseerd is op een statistische manier van werken is het van belang dat een voldoende ruime dekking wordt verkregen. Bovendien is het van belang dat de spreiding van de sleuven over het hele terrein gewaarborgd wordt zodat uitspraken kunnen worden gedaan over het hele terrein.

Inhoudelijke evaluatie

De erkende archeoloog moet eventueel aanwezige archeologische waarden voldoende onderzoeken zodat uitspraken kunnen worden gedaan over onder meer datering, interpretatie en onderlinge samenhang van sporen.

Ruimtelijke evaluatie

De erkende archeoloog moet eventueel aanwezige archeologische waarden zodanig onderzoeken dat hij een uitspraak kan doen over de ruimtelijke spreiding van een of meerdere archeologische vindplaatsen in het plangebied.

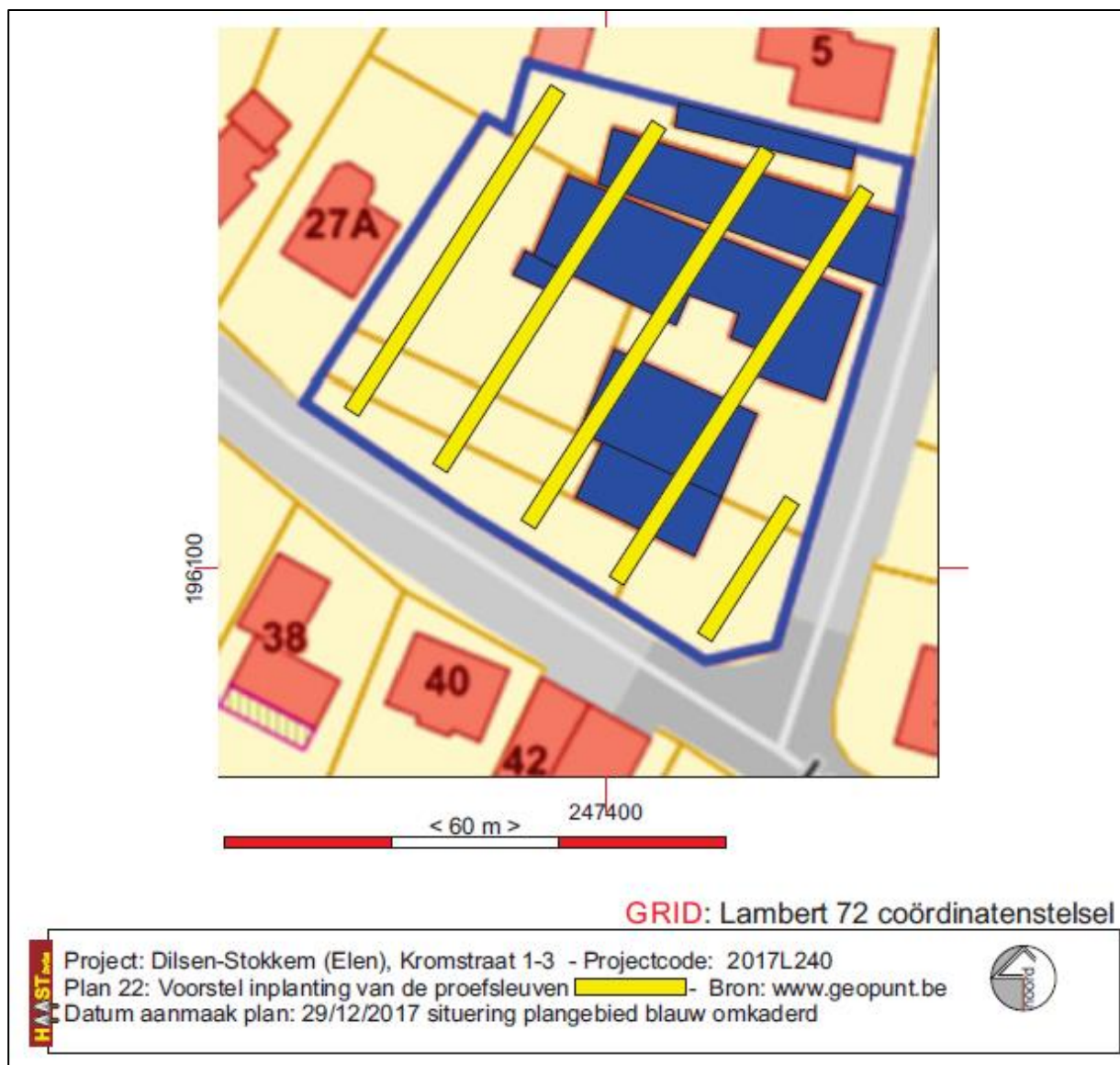

Fig. 7: voorstel inplanting proefsleuven

Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk die voor aanvang van het onderzoek met ingreep in de bodem reeds voorzien zijn.

5. Lijst van de afbeeldingen

Fig. 1: Bounding Box

Fig. 2: Situering van het onderzoeksgebied op het kadasterplan, situatie 01/01/2017 (cadgis viewer grand public)

Fig. 3: Te slopen panden © geopunt.be

Fig. 4: Overzicht van de bestaande, te slopen en op te breken toestand.

Fig. 5: Schematische voorstelling van de evolutie van het gebouwenbestand binnen het projectgebied.

Fig. 6: Verstoorde zones binnen het projectgebied. Mogelijke ernstig verstoorde zones zijn in blauw aangeduid (de gebouwen), mogelijk matig verstoorde zone is blauwgrijs aangeduid (afgebakend op basis van de luchtfoto uit 2017).

Fig. 7: voorstel inplanting proefsleuven